

EILA ALHO
KATRIINA SOINI

Hankeseminaarista verkostotapaamiseksi

Maaseudun hallinto, hankkeet, tutkimus ja paikalliset kehittäjät kokoonoutuivat Tampereelle 22.–23.4. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (YTR) on järjestänyt vuosittain seminaarin, jossa on keskusteltu maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin liittyvistä teemoista. Tänä vuonna hankeseminaarina tunnettu tilaisuus laajennettiin verkostotapaamiseksi, jossa sekä välitettiin tietoa käynnissä olevista hankkeista ja ohjelmatyön vaiheista että esiteltiin teemaryhmiä. Verkostotapaamisen tärkeänä tehtävänä on koota kasvatusten eri tahoilla työskentelevät maaseudun kehittäjät, tutkijat ja vaikuttajat. Hankkeiden ja teemojen yksityiskohtien vaihtelevuudesta huolimatta työ ja sen haasteet muistuttavat läheisesti toisiaan.

Paikan henki ja nähdyt mahdollisuudet luovat tulevaisuuden

Avauspuheenvuorossa YTR:n varapuheenjohtaja ja aluekehitysjohtaja Janne Antikainen vertasi maaseutupolitiikan tilannetta talviseen merenkulkuun. Jäiden murtamisen perinteestä on siirrytty osin luovimiseen jäämassojen välillä eli jäiden hallintaan (Ice management). Myös maaseudun kehittämisessä ja maaseutupolitiikassa tarvitaan asenneilmaston tarkkailua ja toimintaa luovien ennemmin kuin jäärä-

päistä rakenteiden murtamista. Käsiäänestyksen perusteella osallistujat pitivät maaseudun tilannetta tyydyttävänä. Sen sijaan maaseutupolitiikalla katsottiin menevän hieman huonommin. Kysymys kuuluu, miten löytää parhaimmat politiikkakeinot maaseudun kehittämiseen rakenteiden muuttuessa.

Alueiden kehittyminen tuottaa ajoittain yllätyksiä. Menestyjiksi saattaa nousta seutukuntia, joilta sitä ei ole osattu odottaa. Antikainen veikkasi kuntien määrän laskevan sataan ja maakuntien määrän asettuvan yhdeksään vuoteen 2020 mennessä. Tässä näkyvässä menestyjiksi nousisivat kunnat, joissa osataan huomioida maaseudun mahdollisuudet ja hyödyntää innovaatioita. Alueiden kehittämisen kannalta olennaisia tekijöitä Antikaisen mukaan on ensinnäkin työpaikkojen ja osaamisympäristöjen mahdollisuuksien hyödyntäminen, mikä edellyttää niin fyysistä kuin esimerkiksi tietoliikenneyhteyksiin perustuvaa saavutettavuutta. Toisena edellytyksenä on paikan tai alueen henki, joka ilmenee tahtotilana, alueen hyvinvointia eteenpäin vievänä toimintana. Kolmanneksi tarvitaan yhteyksiä ja osaamisen löytämistä ympäröivästä yhteiskunnasta.

Valuvikoja politiikassa

Tulevaisuusvisiosta siirryttiin maaseutuneuvos, pääsihteeri Eero Uusitalon katsaukseen maaseutupolitiikasta selonteosta (ks. Uusitalo s. 65–67). EU-polii-

tiikan osalta Uusitalo oli huolissaan maaseudun näkemisestä vain pienenä osana laajaa maataloutta sekä rahavarojen epätarkoituksenmukaisesta kohdistumisesta. Asetelmaan ei ole odotettavissa muutosta, sillä EU:n uuden maataloudesta ja maaseudun kehittämisestä vastaavan komissaarin Dacian Ciolosin näemyksen mukaan kaikki keskeiset kysymykset koskevat maataloutta. Uusitalon mukaan ongelmat juontuvat hallinnollisen jaon perustuksissa olevista valuvioista, jotka tuovat isoja ristiriitoja maatalous- ja maaseutupolitiikan välille. Uusitalo rohkaisi kuitenkin jatkamaan työtä elinvoimaisen maaseudun eteen.

Maisematutkimuksesta maisemavuokraukseen

Tutkimuksen ja kehittämisen vuoropuhelua käytiin metsämaisemaan liittyen. Maisema-arkkitehti Minna Komulainen esitteli väitöskirjatyössään kehittämässä metsämaisematyyppiluokitusta, joka tarjoaa mahdollisuuksia vaikuttaa alueiden vetovoimaisuuteen. Keskeiseksi nousevat maiseman arvon tiedostaminen, arvoihin perustuva metsienhoidon suunnittelu, metsänhoitotoimenpiteistä tiedottaminen sekä yhteistyö maanomistajien välillä. Airi Matila Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta esitteli virkistysarvokauppaa ja maisemavuokraushanketta, joissa on hyödynnetty Komulaisen tutkimuksen tuloksia. Metsäkeskukset ovat laatineet Komulaisen kanssa yhteistyössä maanomistajille maisemanhoitotöiden ehdotuksia seuraavalle 10-vuotiskaudelle. Vuodesta 2006 alkaen maiseman laatu sisällytettiin osaksi metsän uudistamisen luontolaadun arviointia. Yhteistyötä on tarkoitus jatkaa kehittämällä paikkatietoteknologiaan perustuva työkalu julkiseen käyttöön, maisemanhoidon neuvontaan, maanomistajille ja sidosryhmille.

Verkostoitumisen vahvuus piilee vastavuoroisuudessa

Teologi ja kouluttaja Jaakko Heinimäen osuudessa paneuduttiin verkostoista saatavaan voimaan maaseututyössä, joka on usein yksin puurtamista. Heinimäki nosti tuoreella tavalla esille hieman kiistanalaisena pidetyn, alun perin markkinointipsykologian tarpeisiin luodun Maslow'n tarvehierarkian. Siinä ihmisen korkeimmat tarpeet, kuten itsensä toteuttaminen, arvos-

tuksen ja kunnioituksen tarve sekä läheisyys ja yhteenkuuluvuus nähdään huippuna, joka tulee esiin vasta kun fyysiset ja turvallisuuden tarpeet tulevat tyydytetyiksi. Yleisökommenttina nousi esiin tutun pyramidin muotoutuminen salmiakiksi, kun työelämän paineet pakottavat usein tinkimään fyysiologisiin tarpeisiin kuuluvista terveydestä ja oman jaksamisen kuuntelemisesta.

Kehittäminen merkitsee yleensä muutosta, joka voi uhata turvallisuuden tunnetta. Siksi on hyvä tiedostaa, mitä muutos itselle merkitsee. Vaikka työ liittyy tekijänsä kollegioon tai professioon, usein työn kautta kuulutaan myös johonkin sellaiseen, mitä ei oikeastaan tunneta. Itsenäisen työn haasteena on vaikeus ylläpitää työn laadun takaavaa ammattiympäristöä yksin. Koska kaikkein lähimpiä suhteita leimaa usein kateus, verkostojen voimaannuttava tekijä piilee kollegiaalisuuden tukemisessa ja palautteessa, jota voi olla jopa helpompi antaa ja saada välittömän lähipiirin ulkopuolelta. Kaipaamme myös jokainen kunnioitusta. Tärkeää onkin oppia erottamaan ihminen ja hänen tekemisensä, jolloin työssä epäonnistuminen ei vie itsekunnioitusta.

Verkostoista saatava voima muodostuu myös mahdollisuudesta peilata ajatuksia toisten kanssa ja eri näkökulmista, sillä yksin asiantuntijatyönsä kanssa puurtava on vaarassa kähertyä omien ajatustensa ympärille. Sekä ryhmässä työskentelyssä, että itsenäisessä työssä on omat vahvuutensa. ”Yksin ei ainakaan tule tehtyä laiskoja kompromisseja eikä tyhjäänpäiväisiä komiteamietintöjä”, Heinimäki heitti itsenäisen työn eduista. Verkostossa vertaisoppiminen sujuu luontevasti ja siihen kuuluu luontevana osana vastavuoroisuus. Verkostoitumiselle ja verkostossa tehtävälle työlle on kuitenkin oltava aikaa ja tilaa. Ilman niitä se ei kevennä työtä eikä tuo voimaa. Ajan löytämiseksi ja ajankäytön järjeistämiseksi tarvitaan työsuunnittelua. Työhön liittyvien verkostojen lisäksi merkityksellisiä voivat olla myös muut verkostot esimerkiksi harastuksissa tai omalla asuinalueella.

Sosiaalisen median Heinimäki määritteli hyväksi rengiksi. Se sopii ihmisten voimavarojen yhdistämiseen, ajankäytön järjeistämiseen, vertaistukeen, ideoiden kehittelyyn ja ongelmanratkaisuun sekä tarvittavan tiedon nopeaan saavuttamiseen. Isännäksi siitä ei hänen mukaansa kuitenkaan ole.

Lukuisista haasteista huolimatta usko maaseudun tilaan ja tulevaisuuteen eli voimakkaana verkostotapaamisissa. Kuva: Tuomo Eronen

Keskustelua työryhmissä

Torstai-iltapäivän ohjelma jatkui neljässä työryhmässä, joiden keskustelut purettiin perjantai-aamuna. YTR:n toimintatapojen kehittämistä pohtineessa ryhmässä todettiin, että kokousten määrää tulisi vähentää ja kokousajankäyttöä tehostaa. YTR:n toiminnan todettiin olevan vakiintunutta ja laaja-alaista, hankkeiden rahoituksen ennakkoluulotonta ja tuloksellista. Sen sijaan haastetta riittää yhteyksien luomisessa MMM:n sisällä sekä aluepolitiikan suuntaan.

Kuntaliitosryhmässä koettiin puolestaan huolta lähidemokratian turvaamisesta. Ryhmässä esiintyneen näkemyksen mukaan asukkaiden osallistumismahdollisuudet pitäisi turvata jo liitossopimuksissa esimerkiksi perustamalla alueoimikunnat kaikkien kuntaliitosten yhteydessä. Lahden seudulla toteutettu maaseutuvaikutusten arviointi mainittiin hyvänä menettelytapana kuntaliitostilanteessa. Kylien ja kuntien vuorovaikutus nähtiin myös yhä tärkeämmäksi kuntien suurentuessa.

Maaseutupoliittisen toimenpideohjelman sisältöä rakentavassa työryhmässä etsittiin keinoja yrittäjyyden ja elinkeinotoiminnan edistämiseksi. Keskusteluissa olivat välähtäneet innovaatioasiamies- ja toimitusjohtajapalvelut sekä kulttuurien väliset törmäytykset keinoina maaseudulla piilevän luovuuden ja yritteliäisyyden esiin tuomiseksi ja tukemiseksi. Maaseudun innovaatiojärjestelmiä tulisi tarkastella osana kansallisia järjestelmiä, ei muista erillisinä. Ryhmässä pohdittiin myös sitä, miten ison yrityksen ympärille voitaisiin rakentaa laajempi ”ekosysteemi”. Alueellisen maaseutupolitiikan valmistelua ja toteutusta tulisi tehdä laajalla foorumilla hyödyntämällä sosiaalista mediaa ja ajankohtaista paikallispolitiikkaa (esim. kunnallisvaaleja).

Maaseututoimijat ovat maantieteellisesti usein kovin hajallaan. Vertaistuki ja verkostoituminen -työryhmä mietti Jaakko Heinimäen puheenvuoron innoittamana, miten saada verkostoista toiminnalle voimaa ja löytää kumppanuudet. Verkostoituminen perustuu vastavuoroisuuteen; se on antamista ja saa-

mista. Erityisen haasteelliseksi koettiin verkostojen jatkuvuuden turvaaminen pätkä- ja projektiyhteiskunnassa. Tähän liittyen ryhmässä nostettiin esiin, ettei kumppanuutta tulisi jättää yhden ihmisen varaan.

Perjantain tietoiskuissa esiteltiin valtakunnallisten maaseutuhankkeiden vuoden 2011 teemoja, YTR:n arviointia vuonna 2011, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman valtakunnallisten hankkeiden hakua, Sitran Maamerkit –ohjelmaa sekä Voimistuvat kylät –kampanjaa.

Seurakunnat maaseudun kehittäjinä

”Kunnilla ja seurakunnilla yhteinen tavoite, ihmisen hyvä elämä, vaikka ponnistavatkin erilaisista lähtökohdista: seurakunnat arvojen, kunnat rationaalisuuden pohjalta.” Näin totesi kirkkoherra Hannu Komulainen Juankosken seurakunnasta. Kuntien ja seurakuntien haasteet ovat monin tavoin samankaltaisia ja siksi hän näki paljon yhteistyömahdollisuuksia niiden välillä. Kuntien tapaan seurakunnat ovat yhdistyneet viime vuosina voimakkaasti.

Komulainen totesi, että maaseudulla seurakunnat ja kunnat kohtaavat erityisesti varhaiskasvatuksen saralla eivät niinkään diakoniatoinnassa. Seurakuntien toiminnan lähtökohtana on paikallinen identiteetti, mikä luo asukkailla turvallisuuden ja jatkuvuuden tunteen hallinnollisten rakenteiden ja rajojen muuttuessa. Hän muistutti myös, että kaikessa kehittämistoiminnassa törmätään ihmisten maailmankatsomukseen; uskontoja ei siten voi sivuuttaa maaseututyössäkään. Kirkolla on oma maaseutustrategia, jonka monet tavoitteet ovat maaseudun kokonaisohjelman tavoitteiden mukaisia (<http://www.evl.fi/seurakuntarakenne/maaseutustategia>).

Onko kolmannesta sektorista maaseudun palveluaukon täyttäjäksi?

Tutkija Ritva Pihlaja kuvasi maaseudun palvelujen kovaa kehää. Ikärakenteen vinoutuessa ja huoltosuhteen heiketessä kunnat eivät pysty täyttämään lakisääteisiä tehtäviään. Siksi on kysytty, voiko kolmas sektori paikata tätä syntyvää palveluaukkoa? Pihlajan tutkimus kertoo, että kolmannen sektorin toiminnalle on tässä suhteessa monia rajoituksia. Ensinnä, kolmannen sektorin toiminta on lyhytjänteistä hanketyötä, kun taas monien palvelujen tuottaminen ja turvaaminen edellyttää pitkäjänteisyyttä ja ammatillista toimintaa. Toiseksi, kolmas sektori mielletään kunnissa yleisen hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden lisääjänä, ei niinkään palvelujen tuottajana. Palvelujen vyöryttäminen kolmannen sektorin vastuulle ei myöskään ole yhteiskunnallisesti oikeudenmukaista: mitä palveluja voidaan edellyttää tuotettavan vapaaehtoisvoimin. Tulevaisuuden suuri kysymys on se, kuka jatkossa maksaa palveluista, kunta, valtio vai yksityiset ihmiset. Toukokuun alusta voimaan astunut palkkatukilaki, joka katsoo yhdistykset elinkeinotoiminnan harjoittajiksi, heikentää yhdistysten toimintamahdollisuuksia. Mahdollisuuksia sen sijaan tarjoavat yhteiskunnallinen yrittäjyys ja suomalaisen osuustoiminnan pitkät perinteet.

Kyläasiamies Tauno Linkoranta väläytti käytännön esimerkkejä yhdistysten roolista Varsinais-Suomessa. Lääkkeeksi yhdistysten ja järjestöjen mahdollisuuksiin tuottaa palveluja hän esitti yritystoiminnan eriyttämistä muusta toiminnasta. Näin järjestö voi keskittyä ydintoimintoihinsa ja välttää samalla turhan byrokratian.

Ständitori tarjosi mahdollisuuden tutustua meneillään oleviin hankkeisiin ja jakaa kokemuksia. Tässä muodossa ensimmäistä kertaa toteutettu esittäytyminen koettiin erittäin tervetulleena. Ständitori nähdään myös ensi vuoden verkostotapaamisessa. Kuva: Annukka Lyra

Panelisteilta eväitä maaseutuohjelmaan

Päivän päätteeksi kysyttiin paneelikeskustelijoilta, mitä he toivoisivat näkevänsä seuraavassa maaseutuohjelmassa. Panelin muodostivat maaseutuprofessori Toivo Muilu, aluekehitysjohtaja Janne Antikainen, pääällikkö Pekka Tahvanainen ELY-keskuksesta, kyläasiamies Mia Aitokari ja maaseutuneuvos Eero Uusitalo. Keskeisimmiksi teemoiksi panelistit nostivat energiapolitiikan, palvelujen järjestämisen suurenevissa kunnissa, infrastruktuurin ylläpitämisen ja ikääntymisen. Ikääntyminen tosin mainittiin myös maaseudun mahdollisuutena. Yhtenä haasteena panelistit näkivät sen, miten eri aluetasot kylistä ELY-keskuksiin saadaan mukaan ja mihin väheneviä resursseja

käytetään: kaikkea ei voida säilyttää elinvoimaisena.

Paneelissa kysyttiin myös, millä ehdoilla maaseudun elinvoimaisuutta pyritään säilyttämään. Ydinvoimallat ja matkailuhankkeet tuovat maaseutupaikkakunnille kipeästi kaivattuja työpaikkoja, verotuloja ja tunnettavuutta, mutta mikä on näiden hankkeiden hinta ympäristön tai sosiaalisten vaikutusten näkökulmasta?

Lopputulemana paneelista voidaan todeta, että millainen seuraava hallitusohjelma ikinä onkaan, sitä on luettava ja tulkittava laajan maaseutupolitiikan näkökulmasta: hyvin monilla eri toimenpiteillä on omat maaseutuvaikutuksensa. Kuten yksi panelisteista kiteytti: ”Onnistunut metropolipolitiikka voi olla hyvää maaseutupolitiikkaa.”

Verkostotapaamisen esitykset ovat luettavissa Maaseutupolitiikan nettisivuilta: http://www.maaseutupolitiikka.fi/hankkeet/verkostotapaaminen/verkostotapaaminen_2010